

אגודת ההי"ס

עיונים ומחשבות סביב אגדות הגמרא בדף היומי

סנהדרין צא | גוף ונשמה

(טעימה ראשונה מפרק חלק)

גוף ונשמה – יריבים, שותפים או מאוחדים?

קשה לדעת באיזו תדירות נפגשו אנטונינוס ורבי, האם הם ניהלו שיחות בהמשכים, ולענייננו – כמה זמן עבר בין שלושת הדיאלוגים שמובאים בפרקנו בזה אחר זה, בין הקיסר הרומאי לידידו ענקי הרוח היהודי. משפט כמו "כעבור כמה שבועות" היה פותר את התעלומה, אך לפעמים הגמרא מעדיפה להשאיר את התעלומות ולא לפתור אותן.

לכן איננו יודעים מה כלול בהודאה של רבי: "דבר זה למדני אנטונינוס". בפשטות, ההודאה מוסבת על שתי טענות של אנטונינוס: שהנשמה נמצאת באדם מראשית תהליך היווצרותו, ושיצר הרע מצטרף (או אולי מקבל שליטה, לאחר שהצטרף עוד לפני כן – תלוי בפרשנים) רק כשהתינוק יוצא לאוויר העולם. בניגוד לדברי רבי, שביקש למקם באותה נקודה את יצירת העובר, נתינת הנשמה בקרבו ושליטת יצר הרע בו – אנטונינוס ממקם את שלוש ההתרחשויות על נקודות שונות: הנשמה צמודה לאדם מהרגע הראשון, בהמשך הגוף מתרקם ורק ביציאה החוצה נכנס היצר לתמונה. ובמילים אחרות: **הנשמה והגוף כרוכים מהותית, הגוף במצבו המזערי והגולמי ביותר אינו מתקיים ללא נשמה, ואילו היצר הוא נספח חיצוני בלבד.**

כעת השאלה היא: מה היחס בין הדיון הכפול הזה, שבו הסכים לבסוף רבי לדברי אנטונינוס, ובין הדיון הראשון ביניהם – כיצד דן הקב"ה את הגוף ואת הנשמה? אנטונינוס טען שאי אפשר להטיל אחריות על כל אחד בנפרד, ורבי בתגובה הציג את משל החיגר והסומא, שני בעלי פגם מובנה שמשלימים זה את זה – ועל שניהם יחד מוטלת על האחריות. המשל התקבל על ידי גדולי ישראל בכל הדורות, אבל ייתכן שאנטונינוס לא הסתפק בו. לא נחה דעתו עד שרבי קיבל את טענתו: הגוף ונשמה אינם שני גורמים נפרדים שחברו לפעולה משותפת, הם קשורים זה בזה מהותית.

הדיון בין אנטונינוס ורבי פתח את השער להוגים רבים בהמשך, שהתלבטו אם הנשמה היא גורם רוחני חיצוני שמתלווה לאדם, או שהיא חלק ממהותו. יהיה אשר יהיה היחס הנכון בין שני הדיונים, שניהם ממוקמים במכוון באמצע סוגיית תחיית המתים, ללמדנו את הגרעין הפנימי שלה: הסיפור שלנו בעולם אינו מסתיים ברגע פרידת הנשמה מן הגוף, זו רק ההתחלה, עד ששני השותפים הקשורים כל כך זה בזה – הנשמה והגוף – ישובו ויתחברו לחיי נצח.

אמר ליה אנטונינוס לרבי: גוף ונשמה יכולין לפטור עצמן מן הדין, כיצד? גוף אומר: נשמה חטאת, שמיום שפירשה ממני - הריני מוטל כאבן דומם בקבר. ונשמה אומרת: גוף חטא, שמיום שפירשתי ממנו - הריני פורחת באויר כצפור.

אמר ליה, אמשול לך משל, למה הדבר דומה: למלך בשר ודם, שהיה לו פרדס נאה, והיה בו בכורות נאות, והושיב בו שני שומרים, אחד חיגר ואחד סומא. אמר לו חיגר לסומא: בכורות נאות אני רואה בפרדס. בא והרכיבני ונביאם לאכלם. רכב חיגר על גבי סומא, והביאום ואכלום. לימים בא בעל פרדס. אמר להן: בכורות נאות היכן הן? - אמר לו חיגר: כלום יש לי רגלים להלך בהן? - אמר לו סומא: כלום יש לי עינים לראות? מה עשה - הרכיב חיגר על גבי סומא ודן אותם כאחד.

אף הקדוש ברוך הוא מביא נשמה וזורקה בגוף, ודן אותם כאחד. שנאמר יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדון עמו. יקרא אל השמים מעל - זו נשמה, ואל הארץ לדון עמו - זה הגוף...

ואמר לו אנטונינוס לרבי: נשמה מאימתי ניתנה באדם, משעת פקידה או משעת יצירה?

אמר לו: משעת יצירה. אמר לו: אפשר חתיכה של בשר עומדת שלשה ימים בלא מלח ואינה מסרחת? אלא, משעת פקידה.

אמר רבי: דבר זה למדני אנטונינוס, ומקרא מסייעו, שנאמר ופקדתך שמרה רוחי.

ואמר לו אנטונינוס לרבי: מאימתי יצר הרע שולט באדם, משעת יצירה או משעת יציאה?

אמר לו: משעת יצירה. אמר לו: אם כן, בועט במעי אמו ויוצא! אלא משעת יציאה.

אמר רבי: דבר זה למדני אנטונינוס, ומקרא מסייעו שנאמר לפתח חטאת רבץ.